

Mokymosi sutrikimai ir vaiko socializacija

Regina Giedrienė¹, Inga Narutavičiūtė²

¹ Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės edukacijos fakultetas, Socialinio ugdymo katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, regina.giedriene@leu.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės edukacijos fakultetas, Socialinio ugdymo katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, inga.narutaviciute@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama mokymosi sutrikimų įtaka vaiko socializacijai. Remiantis nauja raidos sutrikimų klasifikacija (2011), aptariami specifiniai mokymosi sutrikimai, taip pat emocijų ir elgesio sutrikimai bei jų tiesioginis poveikis vaiko mokyklinei adaptacijai. Pristatomi tyrimo rezultatai, kuriais remiantis nustatyta, kad vaikai, turintys mokymosi sutrikimų, nors ir pasižymi normaliu intelektu, labai skiriasi nuo tokių sutrikimų neturinčių bendraamžių pagal gebėjimus prisitaikyti mokyklinėje aplinkoje, bendrauti ir bendradarbiauti.

Esminiai žodžiai: *mokymosi sutrikimai, specifiniai mokymosi sutrikimai, socializacija, socializacijos priemonės, emocinis intelektas, socialinis intelektas.*

Įvadas

Pagal naują raidos sutrikimų klasifikaciją, Lietuvoje įsigaliojusią 2011 m. ir atitinkančią TLK-101997, sutrikimų grupei priskiriami ilgalaikiai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos mokymosi), taip pat elgesio ir emocijų, kalbos ir kalbėjimo sutrikimai, kurie pasireiškia vaikui įsisavinant mokymosi programą (*Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas 2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-3170*). Vaikų, turinčių mokymosi sutrikimų, grupių yra daug ir jos labai skirtingos, tačiau jas visas jungia mažiausiai du bendri dalykai:

- 1) ilgalaikiai mokymosi sutrikimai, esant normaliam intelektui;
- 2) socializacijos sutrikimai.

Problemos aktualumas. Vaikų mokymosi sutrikimai ir specialioji pedagoginė bei psichologinė pagalba šiems vaikams plačiai analizuojama lietuvių ir užsienio autorių

R. Giedrienės ir O. Monkevičienės (1995), O. Monkevičienės (2003), A. Ališausko (2001, 2011, 2013), R. Giedrienės (2011, 2012, 2014, 2015), D. C. Geary'o (2005) ir kt. Vaikų, turinčių mokymosi sutrikimų, socializacijos klausimai nagrinėti kur kas mažiau, tačiau yra duomenų apie žemesnę vaikų, turinčių specifinių mokymosi sutrikimų, ir jų tėvų gyvenimo kokybę (Ginieri-Coccosi et al., 2012). Tai lemia tam tikrus šių vaikų ir jų tėvų socializacijos sunkumus. Minėti autoriai teigia, kad vaikai, turintys specifinių mokymosi sutrikimų (skaitymo, rašymo, matematikos), sunkiau įsitraukia į mokyklos ir popamokines veiklas, turi bendravimo su bendraamžiais sunkumų ir emocinių problemų, nemoka spręsti konfliktų, turi menkesnę savigarbą ir menkesnę pasitenkinimą gyvenimu. R. Giedrienė ir I. Kiaušienė (2012) tyrinėjo ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių žymių kalbos sutrikimų (kalbos neišsivystymą), socializacijos ypatumus ir lygindamos šių vaikų elgesį su įprastinės raidos vaikais rado didelių skirtumų: vaikai, kurių sutrikusi kalba, sunkiau susidraugaudavo su bendraamžiais, nemokėjo dalytis žaislais, spręsti konfliktų, reguliuoti savo elgesio pagal nustatytas taisykles ir žodines instrukcijas. Socializacija – tai socialinės patirties perėmimas ir aktyvus atgaminimas individo veiklos ir bendravimo procese (*Tarptautinių žodžių žodynas*, 2008); „individo tapimas visuomeniniu žmogumi, asmenybe; pagrindiniai socializacijos mechanizmai – mėgdžiojimas, įtaiga, konformizmas, sąmoningas sekimas pavyzdžiais, masinių komunikacijos priemonių ir kultūros poveikis“ (*Sociologijos žodynas*, 1993). Socializacija dar apibrėžiama kaip „sudėtingas visą gyvenimą besitęsiantis procesas, tampant socialine būtybe, kuri gali prisitaikyti prie naujų situacijų įvairiais savo gyvenimo periodais“ (Broom, Bonjean, Broom, 1988, 67–98). G. Kvieskienė (2008, 10) teigia, kad „socializacija (antropologijoje dar vadinama inkultūrizacijos terminu) – procesas, kurio metu visuomenės kultūra mikroaplinkos ir makroaplinkos sąlygomis perduodama vaikams, siekiant formuoti iš kūdikio individualybę, paklūstančią tam tikroms kultūros tradicijoms ir socialinėms normoms“.

V. Legkauskas (2008, 131) pabrėžia, kad „didžiąją dalį sudėtingo socialinio elgesio mes išmokstame stebėdami kitų žmonių elgesį“. Stebėdami kitus žmones, ypač vaikystėje, jų elgesį dažnai perimam net patys to sąmoningai nesuvokdami. Taigi išmokstame konfliktų sprendimo, palankumo rodymo, įtakos darymo būdų, netgi vaikų auklėjimo būdų, kuriuos vėliau panaudojame savo gyvenime. Kita vertus – tai tikslingas bręstančios asmenybės gyvenimo būdo pasirinkimas, kuris leidžia pasiekti tikslus gyvenime“. Taigi visuose minėtuose apibrėžimuose pažymima, kad socializacijos esmė yra nuolatinis žmogaus tobulėjimas sąveikaujant su mikroaplinka ir makroaplinka.

Pagrįstai kyla klausimas, ar vaikas, turintis specifinių mokymosi sutrikimų, turi tokias pačias pozityviosios socializacijos galimybes kaip jo bendraamžiai, neturintys jokių sutrikimų. Hipotetiškai – ne, nes mažiausiai vienas lemiantis sėkmingą socializaciją veiksnys yra nevisavertis. Koks? Gerai žinoma, kad socializacijos procesą lemia:

- biologinė prigimtis – paveldėta genetinė programa, kurioje užkoduotos individo fizinės ir psichinės savybės ir galimybės;

- fizinis ir motorinis išsivystymas, intelekto galios, įvairūs gebėjimai, temperamentas ir charakteris, netgi tam tikras emocinio reagavimo į savo ir kitų žmonių problemas tipas. Deja, ne visi žmonės gimsta genetiškai tobuli.

Kitas lemiamas veiksnys – kultūra. Šis šaltinis traktuojamas labai plačiai. Individas socializuojasi kaip konkrečios visuomenės narys, perimantis jos kultūrą – vertybes, normas, idealus, tam tikrą technologinį išsivystymą, veiklos ir reagavimo būdus į stresą, kitų žmonių poreikius. Tačiau pirmiausia vaikas socializuojasi veikiamas savo šeimos kultūrinio lygio, vertybių, emocinio reagavimo į gamtinę ir socialinę aplinką ir elgesio normų. Ne kiekvienam vaikui pasiseka gimti tokioje šeimoje, kuri pasižymi aukštu kultūros lygiu. Taigi kiekvienas individas, vos išvydęs šį pasaulį, turi skirtingas pradines galimybes.

Sugrįžkime prie pirmojo veiksnio – genetikos. Kaip žinoma, individas socializuodamasis, t. y. įsiliedamas į bendruomenę ir visuomenę, naudojami tam tikromis socializacijos priemonėmis – intelektinėmis galiomis, emociniu reagavimo būdu į savo ir kitų žmonių problemas (emociniu intelektu) ir komunikaciniais gebėjimais (socialiniu intelektu).

Kalbant apie mokinius, turinčius mokymosi sutrikimų, tenka pripažinti, kad jie dėl savo biologinės raidos nevisavertiškumo nepakankamai disponuoja išvardytomis socializacijos priemonėmis: Normali pažintinių procesų raida yra nevisavertė: atskiros suvokimo rūšys – girdimojo suvokimo ir vizualiniai procesai, orientacija erdvėje ir kinestetika, tarpensorinė ir motorinė integracija, atmintis, nepakankami kalbiniai gebėjimai, emocinis ir socialinis intelektas – taip pat nevisaverčiai.

Kai kurie sociologai ypatingą reikšmę socializacijos procese teikia vienai iš anksčiau paminėtų priemonių – kalbai. George'as Medas (1934) rašė, kad „kalba leidžia kilti mintims ir perteikti jas kitiems“ (Berns, 2003). Be to, per kalbą galime veiksmą pakeisti mintimis, o pasinaudodami mintimis – pakeisti elgesį“ (ten pat, 22). Kai kurie autoriai (Bohert, Crnic, Lin, 2003) mano, kad agresyvus ar grubus bendravimas ir elgesys (tai taip pat laikytina mokymosi sutrikimu) tiesiogiai koreliuoja su negebėjimu susivokti savo emocijose ir jas suprasti arba verbalizuoti. A. Knafo, T. Goldner (2013) vykdė mokomąjį eksperimentą, kurio metu pavyko sumažinti vaikų, pasižyminčių neišlavėjusia kalba, agresyvumą, vien tik papildant jų žodyną įvairių emocijų įvardijimais, aiškiai apibūdinant įvairius žmonių išgyvenimus ir adekvačiai pagal situaciją panaudojant tokias sąvokas. Po tokių mokymų vaikų bendravimo kokybė smarkiai pagerėjo – sumažėjo agresyvumas, padidėjo empatiškumas, taigi jie tapo labiau socializuoti.

Dėl minėtų pažintinių funkcijų sutrikimų gali pasireikšti ne tik mokymosi problemos, bet ir pirminiai arba antriniai elgesio ir emocijų sutrikimai, kurie trukdo ne tik įsisavinti mokomąją programą, bet ir normaliai bendrauti, draugauti.

Anot A. Banduros (2009), socializacijos procese susikuria savireguliacijos mechanizmas, kurį valdo:

- asmens vidiniai standartai – ko žmogus siekia, kokie jo tikslai.
- motyvacija laikytis vidinių standartų – kaip išsikeltų tikslų pasiekimas padės patenkinti žmogui svarbius poreikius.

– žinių ir įgūdžių, reikalingų tiems standartams pasiekti, siekimas.

Kartais manoma, kad svarbiausias asmenybės progreso variklis yra labai aukšti tikslai. Psichologiniu požiūriu tai ne visai tiesa. Jei vaikui, turinčiam tam tikrų pažintinės veiklos, elgesio ar emocinės sferos sutrikimų kelsime itin didelius reikalavimus – labai gerai mokytis, pavyzdingai elgtis (ramiai ir susikaupus sėdėti ir klausytis mokytojo aiškinimo pamokose), – tai neretai sulauksime visai priešingo rezultato. Vaikas labai greitai praranda motyvaciją siekti tų aukštų tikslų, kuriuos jam kelia tėvai, mokykla, kuriuos jis ir pats kažkada sau kėlė, nes jis nežino, kaip tą padaryti. Jis mato, kad jo pastangos bevaisės. Jis stengiasi, bet jam nieko neišeina. Taip aukšto tikslo – gero mokymosi – siekimas sudūžta dėl ribotų galimybių. Savęs vertinimo poreikio patenkinimas suteikia individui pasitikėjimo savimi, adekvatumo, buvimo reikalingam ir naudingam pasaulyje jausmą. Nepatenkinti šie poreikiai sukelia nevisavertiškumo, silpnumo, bejėgiškumo jausmus. Kitas ne mažiau svarbus, anot A. Maslow (2006, 92–102), – savęs aktualizavimo poreikis. Juo nusakomas žmogaus troškimas realizuoti save, t. y. iškelti ir aktualizuoti tai, kuo jis potencialiai yra. Jei prisiminsime, kad kognityviniai gebėjimai (percepciniai, mąstymo, kalbiniai) yra prisitaikymo šiame pasaulyje priemonės ir, be kitų savo funkcijų, taip pat patenkina ir anksčiau aprašytus mūsų pamatinius poreikius, darosi aišku, jog netolygus kognityvinių gebėjimų susiformavimas, kaip yra mokymosi sutrikimų atvejais, tampa rimta kliūtimi individo socializacijai.

Tyrimo objektas – žemesniųjų klasių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių socializacijos ypatumai.

Tyrimo tikslas – ištirti ir palyginti žemesniųjų klasių mokinių, turinčių mokymosi sutrikimų, ir įprastinės raidos mokinių mokyklinės adaptacijos ir socializacijos ypatumus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti mokymosi sutrikimų paplitimą ir jų pobūdį Vilniaus mokyklose.
2. Sužinoti, su kokiais adaptacijos sunkumais mokykloje susiduria žemesniųjų klasių mokiniai, turintys mokymosi sutrikimų.
3. Išsiaiškinti, kokių bendravimo su bendraklasiais problemų patiria žemesniųjų klasių mokiniai, turintys mokymosi sutrikimų.

Tyrimo organizavimas ir tiriamieji. Tyrimas atliktas atsitiktinai pasirinktose septyniose Vilniaus pradinėse mokyklose. Tyrimo dalyviais pasirinkti 107 pradinio ugdymo pedagogai ir 2 520 mokinių, iš kurių 400 (16 proc.) mokinių turėjo įvairių sutrikimų, nustatytų Pedagoginės ir psichologinės tarnybos, medicinos įstaigos arba Vaiko gerovės komisijos.

Anketų turinys:

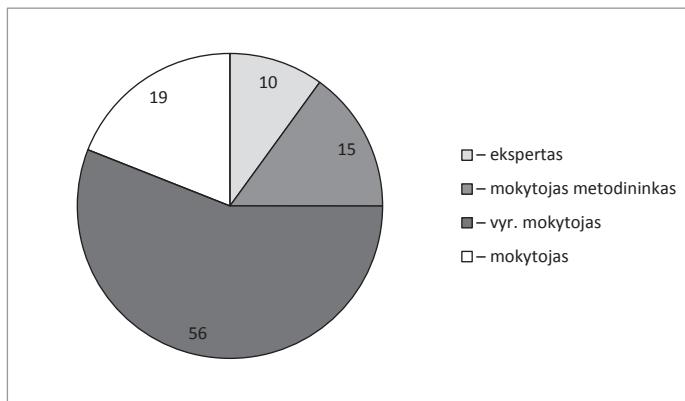
- 1) pirmąjį anketos bloką sudarė demografiniai klausimai, kuriais siekta išsiaiškinti pedagogų darbo stažą ir kvalifikacinę kategoriją;
- 2) antrajame bloke sutelkti klausimai, kuriais norėta išsiaiškinti sutrikimų (konkrečių jų rūšių) paplitimą pradinėse klasėse apklaustų pedagogų darbo praktikoje;

3) trečiajame bloke buvo pateikti klausimai, kuriais siekta išsiaiškinti, kokią įtaką turi mokymosi sutrikimai vaiko socializacijai, t. y. vaikų adaptacijai mokykloje, bendravimui, bendradarbiavimui, elgesiui įvairiose mokyklinėse situacijose.

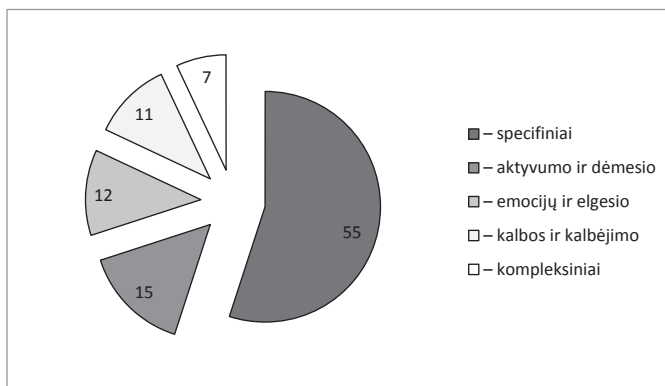
Tyrimo rezultatai

Mokinių, turinčių mokymosi sutrikimų, socializacijos ypatumai Pedagogų kvalifikacija

Atlikus apklausą paaiškėjo, kad pedagogų turima kategorija pakankamai aukšta ir jie kompetentingi vertinti savo mokinius: 56 proc. pedagogų turėjo vyr. mokytojo vardą, 15 proc. – mokytojo metodininko, 10 proc. – eksperto, 19 proc.– mokytojo vardą (žr. 1 pav.).

1 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal turimą kategoriją

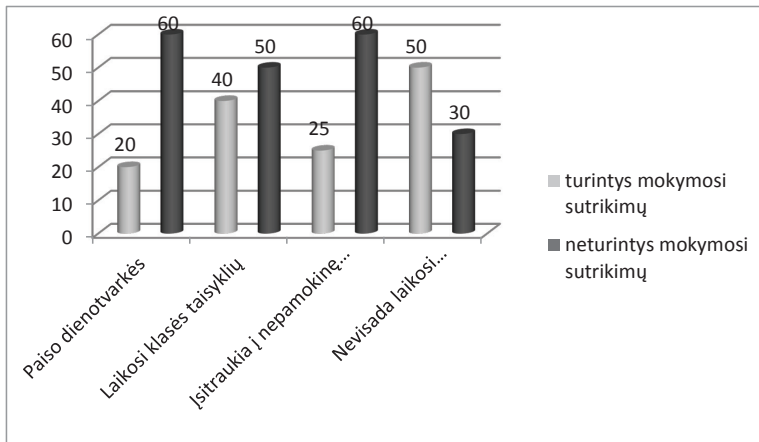
2 pav. Mokymosi sutrikimų pasiskirstymas

Domėjomės, kaip pasiskirstė mokymosi sutrikimai (žr. 2 pav.). Tyrimas parodė, kad:

- iš visų mokymosi sutrikimų labiausiai paplitę yra rašymo, skaitymo ir matematikos mokymosi sutrikimai; jų turėjo 221 mokinys (55 proc.); iš jų 88 (40 proc.) turėjo vyraujančią rašymo sutrikimą, 76 (34 proc.) – skaitymo ir 59 (26 proc.) – matematikos mokymosi sutrikimą;
- aktyvumo ir / ar dėmesio sutrikimų grupė buvo antra pagal dydį – joje iš viso 60 mokinių (15 proc.);
- trečia pagal mokinių skaičių buvo kalbos ir kalbėjimo sutrikimų grupė – 45 mokiniai (12 proc.);
- emocijų ir elgesio sutrikimų turėjo 48 (11 proc.) mokiniai;
- kompleksinių sutrikimų turėjo 26 (7 proc.) mokiniai.

Mokymosi sutrikimų įtaka vaiko socializacijai. Antrasis anketos blokas buvo nukreiptas į vaikų gebėjimų laikytis dienvakės reikalavimų, bendradarbiauti, bendrauti ištyrimą, elgesio ypatumų laisvalaikiu, per pertraukas ir konfliktinėse situacijose įvertinimą.

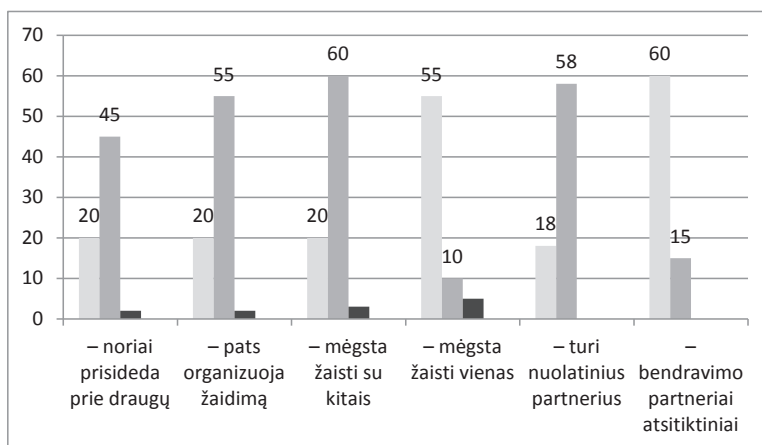
Dienotvarkės laikymasis. Iš pedagogų pateiktų duomenų galima pastebėti, kad sutrikimų turintys mokiniai prie klasės dienvakės prisitaiko sunkiai – tik 20 proc. iš jų geba jos laikytis, net 60 proc. įprastinės raidos vaikų neturėjo nustatyto pamokų, pertraukų režimo ir kitų dienvakės dalių laikymosi problemų (žr. 3 pav.). Dalyvauti bendruose nepamokiniuose klasės užsiėmimuose ir laikytis klasės vidaus taisyklių mokiniais, turintiems mokymosi sutrikimų, taip pat sekėsi prasčiau.

3 pav. Gebėjimas laikytis dienvakės

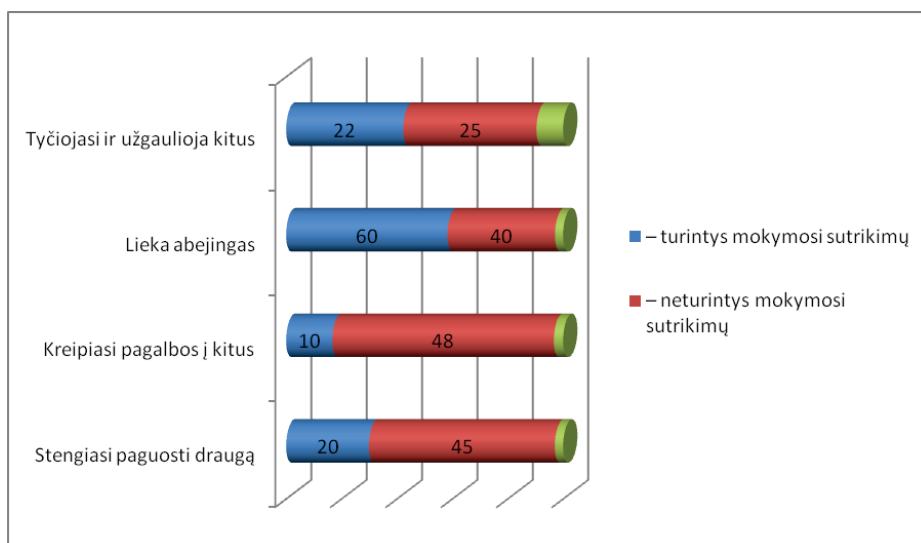
Toliau buvo tiriamos vaikų socialinės komunikacijos ypatybės – kiek vaikas linkęs per pertraukas žaisti, bendrauti su kitais. Tyrimas parodė, kad vaikai, turintys mokymosi sutrikimų, linkę žaisti vieni – tokių buvo net 55 proc., o iš įprastinės raidos vaikų grupės

individualius žaidimus rinkosi tik 10 proc. Be to, mokymosi sutrikimų turinčių vaikų žaidimų partneriai dažnai būna atsitiktiniai, tie vaikai neturi nuolatinių draugų – tokių mokinių buvo 18 proc., o tarp neturinčių mokymosi sutrikimų vaikų nuolatinius žaidimų partnerius turėjo net 58 proc. mokinių (žr. 4 pav.).

4 pav. Mokinių bendravimo ypatumai savarankiškoje veikloje

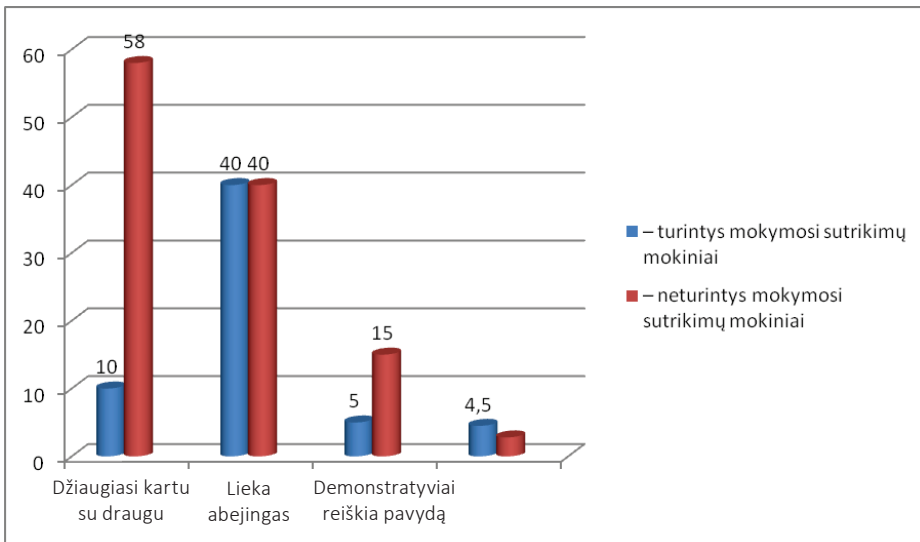
Toliau domėjomės, kaip elgiasi abiejų grupių mokiniai, turintys sutrikimų ir jų neturintys, ištikti streso ar išgyvendami kitus stiprius jausmus, kai jų draugams ar jiems patiems atsitinka nelaimė arba, priešingai, patiria didelę sėkmę.

5 pav. Mokinių reakcija į draugams nutikusias nelaimes

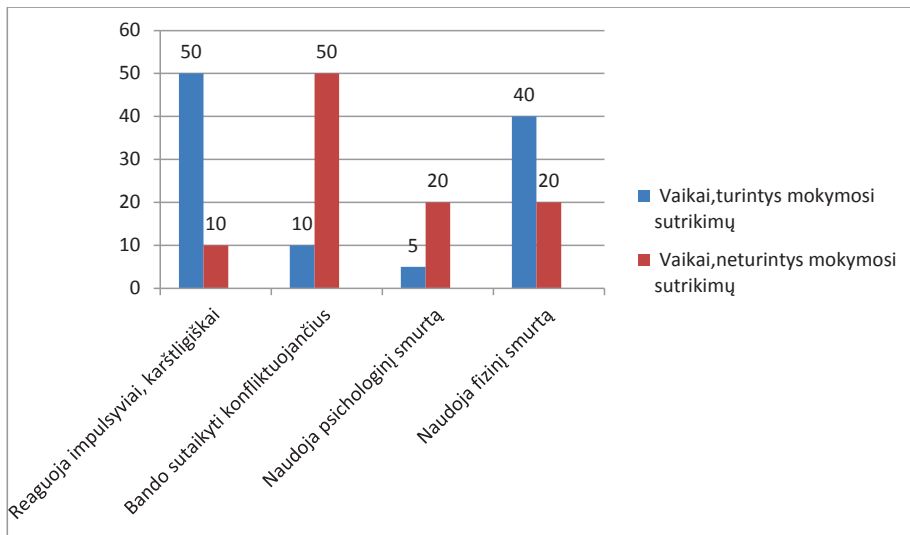
Kai draugui atsitinka nelaimė, vaikai, turintys sutrikimų, tiesiog nemoka paguosti draugo, nieiško pagalbos pas pedagogą ar kitus vaikus, matyt, taip elgiasi dėl socialinių ir komunikacinių įgūdžių stokos. Jie nemoka paprašyti pagalbos, kai kitas vaikas yra skriaudžiamas, arba tiesiog lieka abejingi. Tik 20 proc. vaikų, turinčių kalbos sutrikimų, bando guosti nuskriaustą draugą (žr. 5 pav.).

Tyrimas rodo, kad vaikai, turintys mokymosi sutrikimų, tiesiog nemoka džiaugtis kartu su draugais jų sėkme arba nemoka to džiaugsmo parodyti: džiaugėsi tik 10 proc. vaikų iš šios grupės, o vaikų, neturinčių mokymosi sutrikimų, grupėje net 58 proc. jų aktyviai rodė savo džiaugsmą draugų sėkme (žr. 6 pav.).

6 pav. Mokinių reakcija į gerus dalykus, nutikusius jų draugams

Toliau tyrėme mokinių elgesį konfliktinėse situacijose. Mokiniai, neturintys mokymosi sutrikimų, dažniau bando rasti kompromisą ir taikiai sprendžia problemas – tokių buvo 45 proc., taip pat jie linkę karštligiškai ginčytis ir bandyti įrodyti savo tiesą. Argumentuoja vos keli proc. vaikų tiek vienoje, tiek kitoje grupėje. Mokiniai, turintys mokymosi sutrikimų, taip pat elgiasi dvejopai – dažniau linkę užsisklęsti savyje ir nesikišti į konfliktą (50 proc.) arba būna agresyvūs ir naudoja fizinę jėgą (40 proc.).

7 pav. Mokinių elgesys konfliktinėse situacijose

Psichologinio smurto naudojimas buvo būdingesnis mokiniams, neturintiems mokymosi sutrikimų. Matėme, kad pedagogai, ugdydami vaikus, turinčius mokymosi sutrikimų, susiduria su įvairiomis problemomis. Per apklausą mokytojai buvo paprašyti įvertinti problemų, kurių pasitaiko jų darbe, didumą balais (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Sunkumų darbe priežastys

PROBLEMA / Didumas balais	1	2	3	4	5
Trūksta žinių apie specialiųjų poreikių mokinius	9	19	23	16	5
Trūksta laiko mokiniams, turintiems mokymosi sutrikimų, ugdyti	1	4	12	41	14
Per sunku dirbti pagal kelias programas, kai klasėje nėra mokytojų padėjėjų	0	3	21	18	30
Mokiniai, turintys mokymosi sutrikimų, trukdo kitiems klasės mokiniams	2	13	12	29	16

Mokytojai, nurodydami sunkumų dirbant su vaikais, turinčiais mokymosi sutrikimų, priežastis, į pirmą vietą iškelia laiko trūkumą, trukdymą kitiems mokiniams, įgūdžių ir žinių trūkumą. Tenka apgailestauti, kad mūsų mokyklose vis dar trūksta mokytojų padėjėjų, kurie galėtų įsilieti į ugdymo procesą ir padėti vaikams, turintiems mokymosi sutrikimų, o mokytojų tobulinimosi programa, leidžianti visiems mokytojams geriau pažinti įvairių grupių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, vis dar vangiai rengiama.

Išvados

1. Literatūros ir šaltinių analizė leidžia teigti, kad vaiko socialinis brendimas, asmenybės tapsmas yra stipriai veikiami jo turimų mokymosi sutrikimų, dėl kurių netolygiai susiformavę intelektualiniai gebėjimai, emocijų ir elgesio sutrikimai turi įtakos ne tik mokymosi procesui, bet ir mokymosi motyvacijai bei pamatinių socialinių poreikių, tokių kaip pripažinimas, pagarba, priklausymas grupei, tenkinimui. Be to neįmanoma sėkminga asmens socializacija.
2. Atlikus mokymosi sutrikimų paplitimo tyrimus ir įvertinus jų raišką, galima teigti, kad mokymosi sutrikimų problema pradinėse klasėse yra opi, o dažniausiai pasitaikanti jų rūšis yra skaitymo, rašymo, matematikos mokymosi sutrikimai, kalbos sutrikimai.
3. Tyrimas parodė, kad mokiniai, turintys specifinių mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos mokymosi) sutrikimų, susiduria su įvairiais socializacijos sunkumais, kurių nereta išraiška – elgesio ir emocijų sutrikimai. Dėl elgesio ir emocijų sutrikimų ir nesusiformavusių socialinių įgūdžių, neišlavėjusio emocinio intelekto jie patiria vienatvės, atsiribojimo nuo grupės jausmus, neretai įsivelia į konfliktines situacijas. Šiems vaikams būtina sisteminga socialinio pedagogo pagalba, formuojant socialinius įgūdžius ir lavinant emocinį intelektą.

Literatūra

- Ališauskas, A., Šimkienė, G. (2013). Mokytojų patirtys, ugdant mokinius, turinčius elgesio ir (ar) emocijų problemų. *Specialusis ugdymas*, 1(28), 51–61.
- Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Ambrukaitis, J. (2012). *Specialiojo ugdymo kaitos bruožai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Bandura, A. (2009). *Socialiniai minties ir veiksmo pagrindai: socialinė kognityvinė teorija* [iš anglų kalbos vertė Remigijus Bliumas]. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
- Berns, R. (2009). *Vaiko socializacija*. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
- Bohert, A. M., Crnic, K. A., Lin, K. G. (2003). Emotional competence and aggressive behaviour school age children. *Journal of abnormal child Psychology*, 31, 79–91.
- Broom, L., Bonjean, C., Broom, D. (1992). *Sociologija: esminiai tekstai ir pavyzdžiai*. Kaunas: *Litera Universitatis Vytauti Magni*, 67–98
- Ginieri-Coccolis, M., Rotsika, V., Skevington, S., Papaevangelou, S., Malliori, M., Tomaras, V., Kokkevi, A. (2012). Quality of life in new diagnosed children with specific learning disabilities

- (SpLD) and differences from typically developing children: study of child and parent report. *Child: care, health and development*, 39(4), 581–591.
- Geary, D. C. (2005). Role of cognitive theory in the study of learning disability in mathematics. *Journal of Learning Disabilities*, 38 (4), July/August
- Giedrienė, R. (2011, 2012, 2013). *Specifiniai pažinimo sutrikimai ir vaiko socializacija*. Vilnius: LEU leidykla.
- Giedrienė, R. (2014). Požiūris į kitokį vaiką: Pradinės mokyklos atvejis. *Socialinis ugdymas (Social education)*, 38(2), 56–68.
- Giedrienė, R., Kiaušienė, I. (2012). Vaikų, turinčių sunkių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, socializacijos ypatumai. Iš *Socialiniai tyrimai*. Vilnius: VPU leidykla.
- Knafo, A., Goldner, T. (2011). Children's low affective perspective-taking ability is associated with low self-initiated pro-sociality. *Emotion*, 11(1), Feb, 194–198.
- Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: LEU leidykla.
- Legkauskas, V. (2008). *Socialinė psichologija*. Vilnius: Vaga.
- Maslow, A. H. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Vaga.
- Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas 2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-3170*.
- Tarptautinių žodžių žodynas*. (2004). Vilnius.

Learning Disabilities and Child Socialization

Regina Giedrienė¹, Inga Narutavičiūtė²

¹ Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Social Education, Social Education Department, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, regina.giedriene@leu.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Social Education, Social Education Department, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, inga.narutaviciute@leu.lt

Summary

The article deals with the impact of learning disabilities on child socialization. The article discusses cognitive, i.e. thinking, speech, attention, memory, emotional and behavioural disorders that fall within and outside the group of the new classification of developmental disorders (*The Procedure for Determining Groups of Schoolchildren with Special Educational Needs and Distributing Their Special Educational Needs into Levels No. V-1265/V-685/A1-3170 of 13 July 2011*) as well as their direct impact on the formation of basic social skills (school adaptation, communication, cooperation and behaviour in conflict situations). The aim of the research was to analyze and compare characteristics and differences of school adaptation and socialization of younger school-age students with learning disabilities and those of students of the same age

with the normal development. Research procedure and subjects: the research was conducted in seven randomly selected primary schools in Vilnius. The research subjects were 107 primary education teachers and 2 520 students, of which 400 (16 percent) students had various disabilities that had been identified by the Educational Psychological Service or child welfare commission. *Research methods: data were collected using quantitative analysis and processed using methods of statistical analysis.*

The research has shown that children with learning disabilities differ significantly from their peers without such disabilities in terms of their ability to adapt in the school environment, to communicate and cooperate: 1) analysis of literary sources suggests that a child's social development and becoming a personality is strongly influenced by the existing learning disabilities, because the underlying unevenly developed intellectual abilities as well as emotional and behavioural disorders interfere not only with the learning process, but also with the learning motivation and meeting such fundamental social needs as recognition, respect and being part of a group, all of which are essential for a successful socialization of a person. The following most common types of learning disabilities were identified: reading, writing and mathematics learning disabilities, speech, behavioural and emotional disorders. Due to behavioural and emotional disorders as well as lack of social skills and inadequate emotional intelligence these students are unable to make friends and build strong relationships, experience feelings of loneliness and dissociation, and often get involved in conflict situations. These children require systematic assistance of special educators and speech therapists in order to eliminate their learning disabilities and assistance of social educators in shaping social skills and developing emotional intelligence.

Keywords: *learning disabilities, socialization, socialization tools, emotional intelligence, social intellect.*

Įteikta / Received 2015-10-15
Priimta / Accepted 2015-11-10